

**T. Baranowski, L. Gajewski, A.
Kędzierski, J. Wrońska, B.
Kowalczyk, S. Tabaczyński, E.
Stupnicka, T. Rodzińska-Chorąży, T.
Węclawowicz**

Kalisz - Zawodzie, grodzisko

Informator Archeologiczny : badania 25, 93-94

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kalisz-Zawodzie, grodzisko

Polska Akademia Nauk Instytut Historii Kultury Materialnej w Warszawie

Badania prowadzili dr Tadeusz Baranowski, mgr Leszek Gajewski, mgr Adam Kędzierski, dr Jolanta Wrońska, Bogdan Kowalczyk; opiekę naukową sprawował prof. dr hab. Stanisław Tabaczyński; uczestniczyli: geolog — prof. dr hab. Ewa Stupnicka, historycy architektury: mgr Teresa Rodzińska-Chorąży, dr Tomasz Węclawowicz, a także młodzież z Ochotniczych Hufców Pracy. Finansowane przez Instytut Historii Kultury Materialnej PAN oraz Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej (ze środków Urzędu Wojewódzkiego). Dziewiąty sezon badań. Grodzisko wczesnośredniowieczne.

Prace w terenie prowadzono od czerwca do sierpnia 1991 r. Objęły one dwa odcinki części północno-wschodniej grodziska, w sektorze V i XI odcinek północny zamknięty był przestrzenią ławy fundamentowej „kolegiaty p. w. św. Pawła”.

Na podkreślenie zasługuje zlokalizowanie jedynego dobrze zachowanego na terenie Zawodzia fundamentu z kamieni łączonych zaprawą. Przebiega on w poprzek największych założeń kamiennych „kolegiaty p. w. św. Pawła”, pod rumowiskiem kamieni i zlasowanej zaprawy. Wiązał się on pierwotnie z dostawioną emporą zachodnią, a w ostatniej fazie architektury murowanej spełniał zapewne rolę fundamentu wieży „obronno-mieszkalnej”.

Wykop, mający na celu uchwycenie styku fundamentów „kolegiaty” w narożniku północnej ściany obwodowej i absydy, ujawnił konstrukcję złożoną z łamanego piaskowca łączonego zaprawą wapienną, przykrywającą wąską, zewnętrzną część dużego fundamentu.

Przed licem zewnętrznym północnej ławy fundamentowej „kolegiaty” odsłonięto 2 groby bez wyposażenia. W przestrzeni między fundamentem „empory” a licem zewnętrznym części północnej zachodniej ściany nawy kościoła „A” (drewniano-glinianego) ujawniono 4 groby. Analiza ich rozplanowania przestrzennego wskazuje, iż wszystkie uszkodziło od strony zachodniej cięcie wkopu fundamentowego „empory”. Nie stwierdzono natomiast uszkodzeń przez wkop fundamentowy kościoła „A”. Wyposażenia w grobach nie znaleziono. Pochówki złożono w rodzaju trumien (głową na zachód, z pewnym odchyleniem na południe).

W 1991 r. stwierdzono, że część północna ściany zachodniej nawy kościoła „A” wzniesiona została na krawędzi nasypów z piasków, kamieni narzutowych i drewna (dragowina, bałę dębowe) o ekspozycji wschodniej, w miejscu dawnego zagłębienia często zalewanego, z glebą torfowo-mułową, z płatami gytii, kory i gałęzi drzew liściastych (m.in. brzozy, dębu). Można sugerować (ze względu na liczne występowanie, w szczególnym układzie w tym zagłębieniu, nasion zbóż i innych roślin, kości zwierzęcych oraz zachowanych we fragm. i w całości naczyń ceramicznych o wyglądzie wyrobów ганcarskich z różnych okresów średniowiecza), że mogło ono służyć w czasach pogańskich do odbywania obrzędów. Po wprowadzeniu chrześcijaństwa zrównano teren, zakładając na nim kościół i cmentarz.

W odcinku drugim, położonym w środkowo-wschodniej części grodziska, zakończono w 1991 r. badania. Ostatni sezon pozwolił wyjaśnić zagadnienia konstrukcji i stratygrafii nasypu kamiennego na skraju cieką wodnego, rozgraniczającego dwie pierwotnie występujące tu wyspy. Ze względu na charakter tego nasypu oraz towarzyszących mu znalezisk, należy uznać go za kurhan związany z cmentarzyskiem wczesnych faz wczesnego średniowiecza. Nasyp kamienny miał formę zbliżoną do owalu (śr. niespełna 1,5 m) o wys. ok. 0,6 m. Podczas zdejmowania kamieni znaleziono przedmiot z brązu — niewielką, zwiniętą w kółko blaszkę. W warstwach spalenizny pokrywającej i podścielającej nasyp nie stwierdzono występowania kości ludzkich. Na spalone szczątki ludzkie natrafiono zapewne w sąsiedztwie obiektu. Wokół nasypu kamiennego przebadano w 1991 r., jak i w sezonach poprzednich, kilka skupisk fragm. naczyń glinianych, pochodzących z pojedynczych naczyń, a zalegających w warstwach popiołu i „gytii”. Można sugerować, że były to pozosta-

łości wczesnośredniowiecznych grobów ciałopalnych. W warstwach związanych z tą fazą chronologiczną znaleziono niewielkie kółko z cienkiego, zapewne srebrnego drutu.

Prace będą kontynuowane.

Kalsk, st. 1
gm. Sulechów, woj. zielonogór-
skie
AZP 58-15/14

Muzeum Archeologiczne Środkowego
Nadodrza w Zielonej Górze

Badania prowadził mgr Jarosław Lewczuk. Finansowane przez Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze. Interwencja konserwatorska. Osada wczesnośredniowieczna, faza A, połowa VI w.

W trakcie terenowej inspekcji konserwatorskiej w dniu 06.11.1991 odkryto 2 silnie zniszczone jamy, usytuowane na północnej krawędzi plaśnicy-wysypiska śmieci w Kalsku. Stanowisko to znane było już z badań wcześniejszych i datowane na późny okres wpływów rzymskich oraz wczesne średniowiecze. Jama nr 1, zachowana w połowie, dostarczyła ponad 100 fragm. ceramiki. Jama nr 2, zachowana w stanie szczątkowym, dostarczyła 50 fragm. ceramiki.

Materiał ceramiczny: bardzo prymitywny — naczynia wykonane całkowicie ręcznie (wyjątek stanowi jedno naczynie obtaczane przykrawężnie do wys. ok. 4 cm). Kolor — w różnych odcieniach brązu. Przymieszki na ogół grube i bardzo grube — mineralne i organiczne. Powierzchnie schropowawane i szorstkie. Ślady obmazywania poziomego w górnej części naczyń. Wypał różny — od słabego po dość dobry i doskonały. Jeden fragm. zdobiony delikatną linią falistą. Typy naczyń — workowate, jajowate, wazowate, szeroko-otworowe zasobowe, miniaturowe.

Porównując ten materiał ceramiczny do materiałów z pobliskiego Bukowa, st. nr 5 oraz Smolna Wielkiego, st. nr 1, należy go wiązać z fazą A wczesnego średniowiecza i datować na połowę VI w.

Kleczańów, st. 6
gm. Obrazów, woj. tarnobrzes-
kie
AZP 88-72/22

Państwowa Służba Ochrony Zabytków
Oddział Wojewódzki w Tarnobrzegu
Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodow-
skiej w Lublinie
Muzeum Okręgowe w Sandomierzu

Badania prowadzili mgr mgr M. Florek, J. Ścibor i B. Bargiel. Finansowane przez Państwową Służbę Ochrony Zabytków w Tarnobrzegu i Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Drugi sezon badań. Cmentarzisko kurhanowe IX-X w.

W sezonie 1991 przebadano 2 kopce całkowicie i 2 częściowo, ale w stopniu umożliwiającym określenie ich wielkości, budowy wewnętrznej, rodzaju pochówków oraz datowanie. Wszystkie przebadane kopce usypane były z jasnego lessu. W większości przypadków w wyniku zachodzących procesów glebowych w obrębie dolnej części nasypów doszło do wytworzenia się tzw. poziomu przejściowego A1B, charakteryzującego się ciemnożółtą lub żółtobrunatną barwą i występowaniem tzw. osypki krzemionkowej, typowego dla profili gleb brunatnych. Pod nasypami 3 kopców (nr 19, 34, 35) zachował się pierwotny poziom próchniczny, natomiast w przypadku kopca nr 32 stwierdzono, że pierwotny poziom próchniczny pod nim został usunięty przed jego usypaniem. Przy kopcach nr 19, 34, 35 zaobserwowano płytkie, półkieszycowate zagłębienia szer. 2-3 m i gł. od 20 do 60 cm, które można określić jako rowy przykurhanowe. We wszystkich przypadkach usytuowane one były po